

**МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНІЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
«ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ»
(для бакалаврів)**

Київ 2016

Підготовлено доц.кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій О.В.Алексейченко.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій (Протокол №4 від 23 листопада 2016 р.)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №4 від 24.11.2016 р.)

Алексейченко О.В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Історія країн Європи» (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2016.-46 С.

Методична розробка містить пояснювальну записку, зміст самостійної роботи з дисципліни «Історія країн Європи», зокрема ключові поняття та терміни, питання для самоконтролю, тести, теми рефератів, питання для обговорення, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вивчення дисципліни “Історія країн Європи” — сформувати нове, системне наукове уявлення, вільне від ідеологічних штампів, що нав’язувалися провладними структурами за радянських часів і зводилися до жорсткого класово-формаційного підходу до аналізу суспільства на всіх етапах його розвитку; ознайомитися з основними подіями і процесами, які характеризують розвиток людства і країн європейського континенту протягом драматичного ХХ ст. і в перші роки складного і суперечливого ХХІ ст.; скласти уявлення про історію Європи в усьому її різноманітті.

Основні завдання курсу:

- з позицій системності детально висвітлити найважливіші проблеми періоду новітньої історії країн Європи, щодо яких і досі точаться жваві дискусії в сучасній історіографії;
- проаналізувати основні закономірності розвитку історичних процесів у країнах Європи (друга половина ХХ — початок ХХІ ст.);
- визначити пріоритетні напрями сучасної європейської інтеграції;
- висвітлити головні особливості так званих “оксамитових революцій”, а також особливості перехідного періоду країн Центральної та Південно-Східної Європи наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст.

Для написання рефератів, курсових і магістерських робіт студент повинен навчитись здійснювати пошук та аналіз відповідної літератури у фондах бібліотек, в Інтернеті тощо.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з дисципліни

«ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ»

**Змістовий модуль I . Нові тенденції у розвитку капіталізму на
рубежі XIX–XX ст.**

Тема. Формування державно-монополістичного капіталізму

План лекції

1. “Занепад Європи”.
2. Трансформація капіталізму на шляху реформізму.
3. Лібералізм.
4. Соціал-демократія.
5. Консерватизм.
6. Тоталітарно-авторитарна альтернатива капіталізму.
7. Марксизм.
8. Лівий і правий тоталітаризм.

Література [8; 13; 25; 26; 31; 50; 53; 54]

Ключові поняття і терміни

- принцип *laissez-faire* вільної конкуренції
- вільно-підприємницький капіталізм
- процес централізації та концентрації виробництва
- фінансово-промислові імперії: “нафтова”, “залізнична”, “сталева”
тощо
- міжнародні торгово-економічні зв’язки
- виробничий конвеєр
- продуктивність праці
- державне регулювання економічного і соціального життя країни

- “переоцінка всіх цінностей”
- раціоналістичне улаштування життя
- “дегуманізація мистецтва”
- “сутінки богів”
- “смерть Бога”
- тенденція до деперсоналізації
- людське буття
- “новий лібералізм”
- “соціалістичний лібералізм”
- “нічний охоронець”
- “кейнсіанство”
- “новий консерватизм”

Питання для самоконтролю

1. В який хронологічний період тривав бурхливий розвиток капіталізму й інститутів політичної демократії?
2. Яка соціалістична установка, в кінцевому підсумку, вела до утвердження у свідомості найбільш успішних підприємців ідеї про виживання найбільш пристосованих з них?
3. Чи існував коли-небудь вільно-підприємницький капіталізм у “чистому вигляді”?
4. Чим було зумовлене звуження сфери дії принципів вільної конкуренції і нічим не зумовленого вільного ринку?
5. Чому в умовах постійного загострення конкуренції дрібні та середні підприємства опинялись на узбіччі економічного життя?
6. Коли і з якої причини вільно-підприємницький капіталізм почав перетворюватись на державно-монополістичний?

7. Який кінцевий результат великої економічної кризи 30-х років?
8. Яка головна ідея книги О. Шпенглера “Занепад Європи”?
9. В який історичний період формуються і розробляються проекти і програми перевлаштування соціально-економічних і політичних структур?
10. Що було покладено в основу ідеології лібералізму?
11. Яка концепція в основі поняття “держави добробуту”?
12. У чому сутність “кейнсіанства”?
13. Схарактеризуйте реформаторський курс Ф. Д. Рузвельта під назвою “новий курс”.
14. Які ідеї були покладені в основу феномена соціал-демократії?
15. Схарактеризуйте еволюцію відношення соціал-демократії до капіталізму.
16. У чому принципова різниця між ідеєю диктатури пролетаріату та концепцією парламентаризму?
17. Яким чином жовтневий переворот в Росії 1917 р. вплинув на подальший розвиток соціал-демократії?
18. Що було покладено в основу ідеології консерватизму?
19. Як слід трактувати прислів'я: “В того, хто стріляє в минуле з пістолету, майбутнє вистрілить з гармати”?
20. У чому різниця між марксизмом та лівим і правим тоталітаризмом?

Тести

1. При вільному підприємницькому капіталізмі вирішальну роль у виробництві матеріальних благ відіграють:

- а) державні підприємства;
- б) банківські та фінансові структури;
- в) індивідуальні дрібні, середні та великі підприємці;
- г) інфраструктура військово-промислового комплексу.

2. Які фактори сприяли втраті своїх позицій в економіці підприємствами дрібного та середнього бізнесу?

- а) зміни в законодавчій базі країн Заходу;
- б) невідповідність зовнішньої і внутрішньої політики держав цього регіону;
- в) гонка озброєнь та проведення агресивної зовнішньої політики;
- г) зростання темпів централізації і концентрації виробництва.

3. Яка криза поставила остаточну крапку на вільному підприємницькому капіталізмі і зробила державне регулювання постійним елементом економічного і соціального життя західного суспільства?

- а) економічна криза кінця ХІХ ст.;
- б) “завершення” ойкумени з розвитком засобів комунікації і транспорту;
- в) поява різного типу капіталістичних об’єднань, таких як корпорації, трести, синдикати тощо;
- г) “Велика депресія” 1929–1933 рр.

4. Визначте хронологічні рамки, а також одного з дослідників періоду кардинальних зрушень у суспільній свідомості, які дають змогу ставити питання про “переоцінку всіх цінностей”, як писав...

- а) у 70-х роках ХХ ст. Бісмарк;

- б) на початку ХХ ст. М. Бердяєв;
- в) у першій половині ХХ ст. А Камю;
- г) наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. Ф Ніцше.

5. Хто з європейських дослідників сформулював ряд нових важливих принципів лібералізму, які дістали назву “новий лібералізм” або “соціальний лібералізм”, і що це за принципи?

- а) Дідро, Вольтер, Монтеск’є — принцип розподілу влади;
- б) Маркс, Енгельс, Ленін — створення відповідної доктрини, а також формування комуністичного руху;
- в) Гобсон, Грін, Хобхауз — ревізія ідеї вільного ринку і вільної конкуренції;
- г) Міхелс, Моска, Парето — ліберально-консервативна інтерпретація національної ідеї “теорії еліт”.

6. Чиї ідеї та принципи в найбільш завершеній формі мали базове значення для всіх національних варіантів реформізму?

- а) Ч. Бірда;
- б) Д. М. Кейнса;
- в) Ф. Д. Рузвельта;
- г) Дж. Дьюї.

7. До чого призвела еволюція установок соціал-демократії на революційні перетворення суспільства?

- а) у кінцевому підсумку відкинула установки на революційне перетворення суспільства;
- б) поділяла важливі установки марксизму на ліквідацію капіталізму;
- в) прийняла ідейні установки “консерватизму”;

г) стала на позиції деідеологізації.

8. У наші дні консерватизм дуже часто є:

а) ідеологію великої буржуазії;

б) ідеологію анархо-синдикалізму;

в) захисною реакцією дрібних і середніх підприємців, селян, ремісників на страх, який вони відчують перед непевним майбутнім;

г) ідеологію бюрократичної верхівки у відсталих країнах.

9. Для кого передбачене прислів'я: “В того, хто стріляє в минуле з пістолету, майбутнє вистрелить з гармати”?

а) для олігархічної верхівки;

б) для народу без пам'яті про минуле;

в) для депутатського корпусу Верховної ради України;

г) для голови Ради безпеки ООН.

10. Основою якого ідеологічного напрямку була ідея, що економічний базис визначає структуру і характер політичної та ідеологічної надбудови?

а) фашизму;

б) нацизму;

в) пацифізму;

г) марксизму.

11. В якій якості виступили більшовизм і фашизм щодо центристсько-реформаторського шляху розвитку капіталізму?

а) центристської альтернативи консерватизму;

б) відповідно лівої і правої альтернатив центристському реформаторству;

- в) ліво-уклонистського напрямку;
- г) право-радикального екстремізму.

12. Які організації та рухи стали причиною розколу робочого руху на реформістську і революційну течії у першій половині ХХ ст.?

- а) анархічні партії та рухи;
- б) партії та рухи ревізіоністського спрямування;
- в) націонал-соціалістичні партії та рухи;
- г) комуністичні партії та комуністичний рух.

Теми рефератів

1. Монополізація та її вплив на систему відтворення, ринкові відносини, форми конкуренції. Типи монополії.
2. Концентрація виробництва. Тенденції концентрації виробництва протягом ХІХ ст.
3. “Занепад Європи” — духовна криза індустріальної системи, заснована на принципі самодостатності індивідууму.
4. Ідеологічний напрям соціал-реформізму: його базові основи та теоретичне підґрунтя.
5. Характеристика доктрини соціального реформізму як результат ідейної генези класичної ліберальної традиції у країнах, які пройшли шлях первинної модернізації.

Питання для обговорення

1. Світ на межі ХІХ–ХХ ст.: тенденції розвитку, суперечності революції.

2. Світові економічні кризи 1848–1935 рр.
3. Методологічні принципи визначення початкового періоду НТР.

Змістовий модуль II . Міжнародні відносини у першій половині XX ст.

Тема. Перша світова війна

План лекції

1. Початок Першої світової війни та її характер.
2. Співвідношення сил та плани воюючих сторін.
3. Кампанія 1914 р.
4. Кампанія 1915 р.
5. Кампанія 1916 р.
6. Кампанія 1917р і закінчення війни.

Література [7; 13; 18; 24; 30; 36; 38; 50]

Ключові поняття і терміни

- геополітичні інтереси провідних європейських держав
- країни Антанти та Четвертного блоку
- імперіалістична війна
- боротьба за військово-політичне панування на європейському континенті
- переділ сфер колоніального впливу
- зовнішня експансія
- ринки збуту промислової продукції та джерел сировини
- Європа — основний театр воєнних дій
- пануюча стратегічна концепція ведення бойових дій
- військовий розгром ворожої коаліції

- стратегічні завдання країн-переможниць
- нові роди військ — бронетанкові та хімічні
- моральні якості офіцерського корпусу
- сумарний економічний потенціал
- експедиційний корпус
- морські комунікації
- стратегічні напрямки
- галицька військова операція
- фортеця Верден
- “крейсерська війна”
- мобілізаційні засоби
- “необмежена південна війна”
- Брусиловський прорив
- Східно-Азійський, Азійсько-Турецький, Італійський, Африканський, Західний, Салонікський фронти
- “лінія Зіґфрида”

Питання для самоконтролю

1. Чиї геополітичні інтереси зачіпала “локалізована війна” Австро-Угорщини та Сербії?
2. Як було сформовано Четвертний союз?
3. На який тип бойових дій був зорієнтований стратегічний план, розроблений начальником генерального штабу генералом фон Шліффеном?
4. Що являв собою французький стратегічний план, розроблений начальником генерального штабу Жоффром?

5. Що продемонструвала з військової точки зору Галицька операція?
6. Ким була виграна військова кампанія 1914 р.?
7. На що розраховувала Італія, вступаючи у війну на боці Антанти?
8. Коли і чому Німеччина розв'язала “необмежену підводну війну”?
9. У чому полягала особливість військової кампанії 1915 р.?
10. Яка коаліція захопила стратегічну ініціативу в результаті військової кампанії 1915 р.?
11. Яку стратегічну позицію займав укріплений район навколо фортеці Верден?
12. Яка зі сторін мала вигіднішу стратегічну позицію в результаті військової кампанії 1916 р.?
13. У чому сутність новаторської стратегії генерала Брусилова?
14. Що являла собою “лінія Зігфрида”?
15. Як вплинули на хід подій Першої світової війни лютнева революція та жовтневий переворот в Росії 1917 р.?
16. Результати переговорів у Брест-Литовську для подальшого розгортання бойових дій.
17. Чим закінчився наступ німецьких військ на Марне?
18. Коли заключила перемир'я з Антантою Болгарія?
19. Коли заключила перемир'я з Антантою Турція?
20. Якими були результати перемир'я, підписаного в Комп'єнському лісі?

Тести

1. 28 червня 1914 р. був смертельно поранений спадкоємець австро-угорського престолу Франц Фердинанд у:

- а) Константинополі, Турція;
- б) Відні, Австро-Угорщина;
- в) Бургасі, Болгарія;
- г) Сараєво, Боснія.

2. В умовах глобального конфлікту були порушені геополітичні інтереси:

- а) Ямайки, Бразилії, Аргентини, Еквадору, Болівії, Сейшельських островів;
- б) Швеції, Берега Слонової Кістки, Південноафриканської Республіки, Геджаса, Бірми, Цейлону;
- в) Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини, Великої Британії, Франції, Росії.

3. Для Німеччини першочерговими завданнями були:

- а) захоплення нових територій (головним чином в Африці), розширення зони впливу на Близькому Сході, Китаї;
- б) захоплення колоніальних володінь у Латинській Америці, розширення зони впливу в Середній Азії, на Далекому Сході;
- в) захоплення колоніальних володінь в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, півострова Індостан, у Південно-Східній Азії;
- г) захоплення колоніальних володінь у Центральній Америці, Піренейському півострові, Гренландії.

4. 9 вересня 1914 р. військам Антанти вдалось відкинути противника від:

- а) Ельзаса та Лотаргинії;

- б) Мазурських озер та частково відкинути до річки Неман;
- в) Східної Пруссії і Карпат;
- г) паризького укріпленого району і перейти в наступ.

5. Після поразки при Марне німецька армія була відкинута на територію:

- а) Польщі;
- б) Австро-Угорщини;
- в) Бельгії;
- г) Франції.

6. Особливістю кампанії 1915 р. стала активізація військових дій на:

- а) півдні Європи;
- б) півночі Голландії;
- в) заході Польщі;
- г) сході Болгарії.

7. Провал верденського наступу наблизив військовий крах:

- а) Австро-Угорської імперії;
- б) Російської імперії;
- в) Османської імперії;
- г) кайзерівської Німеччини.

8. У розпал боїв під Верденом змогла розгорнути у відповідь широкий наступ в районі річки Самми:

- а) Антанта;
- б) Четвертний союз;
- в) Австро-Угорська імперія;
- г) Німеччина.

9. Який практичний задум запропонував командувач Південно-Східного фронту О. О. Брусилов?

- а) масований наступ “клином” у центр оборони противника;
- б) маневрений “дробний” наступ одночасно на кількох напрямках на широкому, до 450 км, фронті;
- в) спорадичний удар “змійкою” на глибину оборони противника широким фронтом до 600 км;
- г) удар “кутом вперед” із застосуванням масованого артобстрілу.

10. 6 квітня 1917 р. у Першу світову війну вступили:

- а) Нідерланди;
- б) Сейшельські острови;
- в) Швеція, Норвегія та Данія;
- г) Сполучені Штати Америки.

11. Які події змінили характер бойових дій на Східному фронті у 1917 р.?

- а) наступ російських військ на Південно-Східному фронті влітку 1917 р.;
- б) контрудар німецько-австро-угорської армії — Тарнопольський прорив (літо 1917 р.);
- в) очевидна перевага Антанти, яка вже стала безсумнівною наприкінці 1916 — на початку 1917 р.;
- г) революційна ситуація в Росії.

12. Хто був автором “14 мирних пунктів”?

- а) Ж. Клемансо;
- б) У. Черчілль;
- в) Д. Ллойд-Джордж;

г) В. Вільсон.

Теми рефератів

1. Цілі головних європейських держав під час липневої кризи 1914р.
2. Країни, які увійшли до складу воюючих коаліцій: їх економічні пріоритети, специфіка історичного розвитку, їх ставлення до можливості виникнення війни.
3. Базові зовнішньополітичні цілі, які переслідували воюючі країни.
4. Причини вступу США у Першу світову війну.
5. Геополітичний вплив лютневої революції та жовтневого перевороту 1917 р. в Росії на хід бойових дій протягом завершального періоду Першої світової війни.

Питання для обговорення

1. Військові дії в період компанії 1916 р. Битви під Верденом і при Соммі.
2. Кампанія 1917 р. і закінчення війни.
3. Підсумки та історичне значення Першої світової війни.

Тема. Міжнародні відносини у міжвоєнний період

План лекції

1. Паризька мирна конференція.
2. Ліга націй.
3. Вашингтонська конференція.
4. Суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.

5. Пацифізм на світовій арені.

6. Створення нових вогнищ міжнародної напруженості.

7. Мир на порозі війни.

Література [1; 8; 10; 13; 15–19; 23; 24; 27; 30; 36; 38; 50; 60; 61]

Ключові поняття і терміни

- “велика трійця” — прем’єрміністр Франції Ж. Клемансо, прем’єрміністр Великої Британії Д. Ллойд-Джордж, президент США В.Вільсон
- Версальський мирний договір, Сен-Жерменський мирний договір, Нейський мирний договір, Трианонський мирний договір, Сервський мирний договір
- Ліга націй
- Вашингтонська конференція
- “Доктрина Монро”
- Брест-Литовський мир
- I конгрес Комінтерну
- Канська мирна конференція країн Антанти
- Генуезька конференція
- договір в Рапалло
- Лозаннська мирна конференція
- “план Дауеса” та Лондонська конференція
- Комплекс Локарнських договорів
- Пакт Тріана–Келлога
- “план Юнга”
- бойові дії між японськими і радянськими військами біля р. Халхін-Гол та озера Хасан

- англо-германський договір про морські розброєння
- “вісь Берлін–Токіо”, Антикомінтернівський пакт
- аншлюс Австрії; Мюнхенський пакт
- радянсько-німецький пакт про ненапад, пакт “Ріббентроп Молотов”
- “дивна війна”
- лінія “Мажино”
- радянсько-фінський конфлікт “зимня війна”
- “Битва за Англію”

Питання для самоконтролю

1. Хто був головуючим на Паризькій (Версальській) мирній конференції?
2. Суттєві характеристики Версальського мирного договору.
3. Суттєві характеристики Сен-Жерменського мирного договору.
4. Суттєві характеристики Нейїського мирного договору.
5. Суттєві характеристики Трианонського мирного договору.
6. Суттєві характеристики Севрського мирного договору.
7. Роль Лозаннської мирної конференції у компромісному врегулюванні відносин із Туреччиною.
8. Коли була заснована Ліга націй?
9. Дайте характеристику рішенням, прийнятим на Вашингтонській конференції.
10. У чому суперечності Версальсько-Вашингтонської системи?
11. Дайте характеристику рішенням конференції в Генуї.
12. Якими були суттєві характеристики “плану Дауеса”?

13. У чому історичне значення пакту Бріана–Келлога?
14. Якими були рішення Гаазької конференції 1930 р. відповідно до розробленого в 1929 р. “плану Юнга”?
15. Чому сталось збройне зіткнення між радянськими і японськими військами біля річки Халхін-Гол та озера Хасан?
16. Чому італійські фашисти мріяли про відтворення “великої латинської імперії”?
17. Причина підписання Антикомінтернівського пакту.
18. Чому аншлюс Австрії відбувся з мовчазної згоди Великої Британії і Франції?
19. Чому А. Гітлер, Б. Муссоліні, Н. Чемберлен та Е. Даладье підписали так званий Мюнхенський пакт?
20. У чому історичне значення підписання пакту “Ріббентроп–Молотов”?

Тести

1. Головуючим на Паризькій мирній конференції було обрано:

- а) прем'єр-міністра Франції Ж. Клемансо;
- б) прем'єр-міністра Великої Британії Д. Ллойд-Джорджа;
- в) президента США В. Вільсона;
- г) французького головнокомандуючого маршала Фоша.

2. Під егідою Ліги націй було запроваджено:

- а) дві категорії мандатів;
- б) чотири категорії мандатів;
- в) п'ять категорій мандатів;
- г) три категорії мандатів.

3. Дебати в Конгресі США стосовно Ліги Націй закінчилися:

- а) провалом;
- б) повною перемогою;
- в) виходом з Ліги Націй;
- г) визнанням США Лігою Націй.

4. Незадоволенню англійців і французів новим радянським режимом у Росії сприяло:

- а) заперечення Брест-Литовського миру;
- б) червоний терор та арешт ЧК 200 англійських і французьких громадян у Москві;
- в) вступ Росії до Ліги націй;
- г) підписання мирного договору із США.

5. Хто на Паризькій мирній конференції виступив за створення “санітарного кордону” у Східній Європі проти більшовицької експансії?

- а) В. Вільсон, полковник Пауз;
- б) В. Куно, К. Ференбах;
- в) Е. Еріо, Р. Макдональд;
- г) Ж. Клемансо, У. Черчилль.

6. Який міжнародний документ вважається першим дипломатичним проривом ізоляції радянської Росії?

- а) договір з Францією 1919 р.;
- б) договір із США 1920 р.;
- в) торговий договір з Великою Британією 1921 р.;
- г) договір зі Швейцарією 1922 р.

7. Між якими країнами у травні 1922 р. була досягнута домовленість про взаємну від будь-яких економічних і політичних претензій?

- а) між Англією і Францією;
- б) США та Італією;
- в) Грецією та Японією;
- г) Німеччиною та радянською Росією.

8. “План Дауеса” був прийнятий:

- а) у липні 1923 р. в Женеві;
- б) у березні 1925 р. в Берліні;
- в) у серпні 1924 р. в Лондоні;
- г) у травні 1926 р. в Парижі.

9. Пакт Бріана-Келлога підписано:

- а) 1928 р.;
- б) 1930 р.;
- в) 1927 р.;
- г) 1931 р.

10. На якій конференції прийнято “план Юнга”, розроблений у 1929 р.?

- а) на Паризькій конференції 1930 р.;
- б) на Базельській конференції 1929 р.;
- в) на Лондонській конференції 1931 р.;
- г) на Гаазькій конференції 1930 р.

11. Коли було підписано англо-німецький договір про морські озброєння?

- а) 1934 р.;

- б) 1935 р.;
- в) 1936 р.;
- г) 1937 р.

12. Яка арабська держава і коли першою встановила офіційні дипломатичні відносини із СРСР ?

- а) Лівія у 1929 р.;
- б) Єгипет у 1930 р.;
- в) Алжир у 1931 р.;
- г) Об'єднане королівство Хиджас (Саудівська Аравія) у 1932 р.

Теми рефератів

1. Програми держав на конференції (США, Великої Британії, Франції, Італії, Японії). “Велика трійка” — політико-психологічні портрети В. Вільсона, Д. Ллойд-Джорджа і Ж. Клемансо.
2. Мирний договір з Німеччиною на Лондонській 1921 і 1924 рр., Гаагській 1930 р. і Лозаннській 1932 р. конференціях.
3. Мирні договори Версальської системи. Рішення Паризької мирної конференції та етнополітична карта Центральної та Південно-Східної Європи після Першої світової війни.
4. Питання про ратифікацію Версальського мирного договору США і організація Вашингтонської мирної конференції.
5. “Договір чотирьох” та “договір п'яти” на Вашингтонській конференції.
6. Історична роль створення Версальсько-Вашингтонської системи для розвитку глобальної міжнародної системи у першій половині ХХ ст.

Питання для обговорення

1. “Російське” та “європейське” питання на Паризькій мирній конференції.
2. Створення Ліги націй. Мандатна система.
3. Китайське питання та договір “дев’яти” на Вашингтонській конференції.

Змістовий модуль III . Прихід А . Гітлера до влади в Німеччині в 1933 р. Третій Рейх.

Тема. Ідеологія і політична практика націонал-соціалізму

План лекції

1. Консолідація нацистського режиму.
2. Правова система Третього Рейху.
3. Державно-політична структура нацистської Німеччини.
4. Економічний розвиток Німеччини в роки нацистської диктатури.
5. Соціальна політика нацистського режиму.
6. Крах Третього Рейху.

Література [8; 9; 13; 15; 18; 19; 23; 24; 27; 30; 36; 38; 50; 52; 56; 60–63; 65; 66]

Ключові поняття та терміни

- Рейхстаг та Рейхсрат, ландтаги
- Веймарська республіка
- (НСДАП) націонал-соціалістична робоча партія Німеччини
- “ніч довгих ножів”

- “Закон про громадянство”, Закон про охорону німецької крові та честі”, “фольксдойче”
- “суди здоров’я”
- народний суд
- “Майн кампф”
- Р. Гес, М. Борман, А. Розенберг, Герман Геринг, Генріх Гімmlер, Йозеф Геббельс
- Третій Рейх, “Тисячорічний Рейх”
- “Гітлерюгенд”, “Дойче юнгфольк”, “Юнгмедельбунде”, “Бунддойчер медель”
- “Загальні загони СС” — “Альгеймайне” (загальні загони поряд із “караульними загонами” (“Вахфербенде”) та загонами для доручень (“Ферфюгунструппе”) складала війська СС)
- Імперське головне управління (РСХА), до якого входили: гестапо, підрозділи служби безпеки СД, служба зовнішньої розвідки тощо
- “Фольксваген — народний автомобіль”
- “Сила через радість” — організація для розваг німців
- “Вермахт”
- “фолькштурм” — батальйон “народного ополчення”

Питання для самоконтролю

1. Коли Гітлер одержав посаду рейхсканцлера?
2. Що стало останнім актом консолідації нового нацистського режиму 1934 р.?
3. Коли почалось відкрите протистояння між братами Штрассерами та Гітлером?

4. Що стало підґрунтям проведення акції “ночі довгих ножів” 30 червня 1934 р.?
5. У чому специфіка націонал-соціалістичної доктрини порівняно з іншими фашистськими концепціями державного будівництва?
6. За ким у німецькому суспільстві згідно з законодавством 1935 р. визнавалась вся повнота політичних і соціальних прав?
7. Що вимагалось у гітлерівській Німеччині для того, щоб вступити у шлюбні стосунки?
8. Де був сконцентрований реальний епіцентр владарювання у нацистській Німеччині?
9. Наведіть пірамідальну ієрархію політичного керівництва всередині нацистської партії.
10. На що орієнтувалась ідеологія Третього Рейху?
11. Проаналізуйте єдину ієрархію членства СС, створену під егідою його загального головного керування.
12. Як остаточно було сформовано організаційну систему СС?
13. Які інституції входили до складу Імперського головного управління безпеки (РСХА)?
14. Що являла собою автономна система навчання вищих кадрів СС?
15. З якою метою було запроваджено 15 липня 1933 р. Генеральну Раду німецького господарства?
16. Що стало одним із джерел нацистського “економічного дива”?
17. Яка форма державного управління в гітлерівській Німеччині принесла виключно високі результати з перших років її використання?

18. Чим суттєво відрізнялась економічна система, створена у нацистській Німеччині, від економіки інших фашистських держав?
19. Якій меті слугувало створення системи заходів, що формували “межі буття”?
20. Якою була структура Верховного головного командування збройними силами гітлерівської Німеччини?

Тести

1. Хто з верхівки влади запропонував Гітлеру пост рейхсканцлера?

- а) Шлейхер;
- б) Штрессер;
- в) Гіндебург;
- г) Брюнинг.

2. Що стало останнім актом зосередження в руках Гітлера всієї влади?

- а) смерть президента Гіндебурга;
- б) заборона діяльності комуністичної партії Німеччини;
- в) консолідація НСДАП і знищення опозиції;
- г) створення організації автономної в НСДАП; “Робоча співдружність північно- і західнонімецьких гау”.

3. Кого вважали виконавцем провокаційного підпалу Рейхстага 27 лютого 1933 р.?

- а) Шлейхера;
- б) фон Папена;
- в) Димитрова;

г) Ван дер Любе.

4. Хто був суперником Гітлера всередині НС ДАП у боротьбі за владу?:

а) брати Штрассери;

б) Мюллер;

в) Рем;

г) Шлейхер.

5. Що призвело до загибелі австрійського канцлера Е. Дольфуса у липні 1934 р.?

а) авіаційна катастрофа;

б) замах, інспірований місцевими комуністами;

в) виступ місцевих націонал-соціалістів під керівництвом А. Зейсс-Інкварта;

г) директива з Москви, що була інспірована Й. Сталіним і Л. Берією.

6. Які дії лягли в основу анішлюса Австрії та Мюнхенського пакту?

а) агресивні дії урядів Великої Британії та Франції;

б) політика “замирення” фюрера Німеччини;

в) волевиявлення німецької діаспори у зазначених регіонах;

г) результати міжнародних домовленостей провідних європейських держав.

7. Хто був ініціатором створення “Антикомінтернівського пакту”?

а) Велика Британія;

б) Франція;

- в) Італія;
- г) Німеччина.

8. Коли і між ким був оформлений “сталевий пакт”?

- а) у квітні 1938 р. між СРСР і Німеччиною;
- б) у січні 1939 р. між Німеччиною та Іспанією;
- в) у травні 1939 р. між Італією та Німеччиною;
- г) у грудні 1939 р. між Великою Британією і Францією.

9. Коли і між ким було заключено пакт про ненапад?

- а) 1938 р. між Чемберленом і Гітлером;
- б) 1937 р. між Маннергеймом і Сталіним;
- в) 1939 р. між Ріббентропом і Молотовим;
- г) 1940 р. між Улафом V та Густавом IV Адольфом.

10. Які країни становили групу сателітів Німеччини у ході Другої світової війни?

- а) Швеція, Швейцарія, Ісландія, Сейшельські острови;
- б) Канада, Венесуела, Чилі, Ямайка;
- в) Угорщина, Болгарія, Румунія, Фінляндія;
- г) Мексика, Китай, В’єтнам, Саудівська Аравія.

11. Хто приймав спільний парад радянсько-німецьких військ на честь перемоги армій обох країн над Польщею 28 вересня 1939 р. у м. Бресті?

- а) Паулюс і Жуков;
- б) Йодль і Шапошников;
- в) Вольф і Рокоссовський;
- г) Гудеріан і Кривошеїн.

12. Хто керував і здійснив разом із групою офіцерів замах на Гітлера 20 липня 1944 р.?

- а) фон Фріч;
- б) Редер;
- в) фон Штауффенберг;
- г) фон Клейст.

Теми рефератів

1. Виникнення фашистського руху у Веймарській республіці. Соціально-політичні портрети лідерів нацистів.
2. Ідейні витоки, ідеологічна доктрина і міфологія націонал-соціалізму.
3. Перебрання влади нацистами і консолідація фашистського режиму. “Ліва течія” німецького фашизму — брати Штрассери.
4. Державно-правова структура Третього Рейху. Роль НСДАП, СС Вермахту.
5. Економічна теорія і практика в тоталітарній Німеччині.

Питання для обговорення

1. Соціальна структура Третього Рейху. Становище великої та дрібної буржуазії, селянства, робітничого класу. Інтелігенція. Молодь і жінки “нової Німеччини”. Роль політичної еліти.
2. Уніфікація духовного життя німецького суспільства. Наука і мистецтво у Третьому Рейху. Становище церкви.
3. Стратегія фашистської Німеччини у війні проти СРСР.
4. Рейхсвер і створення нацистської партії.

5. Правова система фашистської держави.
6. Роль геополітичних ідей у формуванні зовнішньополітичної доктрини німецького фашизму.

Змістовий модуль I V. Поняття глобалізму і основні підходи до визначення глобалістики

Тема. Понятійні і методологічні основи глобалістики

План лекції

1. Поняття “глобалізм”, “глобалізація”, “глобалістика”.
2. Основні підходи до визначення глобалізації.
3. Об’єктивна та суб’єктивна глобалізації.
4. Негативні наслідки традиційного наукового підходу до освоєння світу.
5. Предмет глобалістики як науки.

Література [3; 5; 11; 12; 14; ,32; 33; 35; 40–42; 46–49; 51; 53–55; 59; 64; 68]

Ключові поняття і терміни

- глобалізм
- глобалізація
- глобалістика
- глобалізація об’єктивна
- глобалізація суб’єктивна
- фактори глобалізації
- взаємозв’язок об’єктивної та суб’єктивної глобалізації
- характеристика процесу глобалізації

- типологія підходів до визначення глобалізації
- проблеми глобалізації

Питання для самоконтролю

1. Що таке глобальність будь-якої проблеми?
2. За яких умов система вважається глобальною?
3. Якими факторами визначається глобальність конкретної проблеми?
4. Дайте визначення поняттю “глобалізм”.
5. Який зміст має поняття “глобалізм”?
6. Поняття “глобалізм” з об’єктивних позицій.
7. Значення цього ж поняття із суб’єктивного боку.
8. Дайте визначення поняття “глобалізація”.
9. Дайте загальну характеристику сучасного процесу глобалізації.
10. Дайте визначення поняття “глобалістика”.
11. Які методологічні підходи визначають процес глобалізації?
12. Які чотири основних параметри слід брати до уваги при проведенні щорічного рейтингу глобалізації держав?
13. Що таке економічна інтеграція?
14. Як слід розуміти термін “персональні контакти”?
15. Що таке залучення до міжнародної політики?
16. Що відображає об’єктивна глобалізація?
17. Що відображає суб’єктивна глобалізація?
18. Які основні ідеї становлять сутність суб’єктивного глобалізму?
19. З яких позицій слід проводити сучасні наукові дослідження в галузі глобалістики?

20. Які дисципліни включає в себе предмет глобалістики як науки?

Тести

1. Сучасний світ вважається нестабільним унаслідок:

- а) підвищення тарифів на газ;
- б) високих цін на землю;
- в) поганої організації роботи місцевих органів самоуправління;
- г) порушення системи противаг капіталізму — соціалізму, негативними наслідками агресивної людської діяльності.

2. Сучасний етап зростання взаємозв'язку та взаємозалежності країн і народів визначається:

- а) формою суперечності у пізнанні нових відомостей про об'єкт;
- б) різним кількісним виразом політичних явищ;
- в) політичними явищами і процесами, що не є однорідною масою;
- г) взаємодію суб'єктів світосистемних відносин різних рівнів з регулювання їх діяльності в різних сферах на єдиному світовому просторі.

3. Об'єктивна глобалізація як історичний процес створення міжцивілізаційного, міжнаціонального простору заснована:

- а) на суперечностях об'єктивного світу, що можуть бути розподілені на внутрішні і зовнішні;
- б) законі переходу кількості в якість, що в цілому орієнтує на необхідність аналізу кількісної та якісної сторін політичних явищ;
- в) принципах рівності, поваги національного суверенітету, узгодження інтересів всіх взаємодіючих суб'єктів;
- г) сутності і явищах, які невіддільні одне від одного і передбачають одне одного.

4. Суб'єктивна глобалізація — це новітні форми і методи агресії світової олігархії проти незахідних цивілізацій, які:

- а) передбачають розвиток політичних процесів і подій;
- б) упорядковані в часі набори змін характеристик об'єкта, процесу;
- в) передбачають взаємодію суб'єктів світосистемних відносин різних рівнів з регулювання їх діяльності в різних сферах на єдиному світовому просторі;
- г) належать до групи колективних експертних оцінок, а також методів колективної генерації ідей.

5. Процес глобалізації в науці розглядається з позицій різноманітних методологічних підходів:

- а) заснованих на колективній думці експертів щодо принципів розвитку об'єкта прогнозування;
- б) які застосовуються у прогнозуванні як методи експертної оцінки і поділяються на індивідуальні і колективні;
- в) культурологічного, економічного, екологічного та ін.;
- г) в яких використовуються індивідуальні здібності експерта і незначний психологічний тиск під час інтерв'ю.

6. Перед людством постає дилема: або усвідомити наслідки глобалізму і нарешті діяти, або:

- а) погодитись з оцінюванням стану шляхів прогнозованого об'єкта;
- б) удатись до метафізичного судження про можливий розвиток політичних систем;
- в) майбутнє взагалі не відбудеться;
- г) знову переосмислити прогнозні експертні оцінки.

7. Сучасна суб'єктивна глобалізація — це доведений до крайності паразитизм світового капіталу, який:

- а) забезпечує однозначність розуміння окремих питань;
- б) має своїх ідеологів, організаторів та агентів впливу;
- в) не дозволяє таким напрямам впливу перетинатись;
- г) не може бути визначений іншими методами.

8. Глобалізація — це відображення конфлікту між модерном і постмодерном:

- а) кінцевим оцінюванням і середнім судженням;
- б) “усередненою інтуїцією” та усіма її недоліками;
- в) методами аналізу та прогнозування;
- г) між Заходом і Сходом.

9. Глобалізація — двоєдиний процес перетворення загального в особливе:

- а) проблемної ситуації в аналізі світового досвіду;
- б) отримання продуктивних результатів і залучення до них всіх експертів;
- в) і особливого на загальне;
- г) “мозкової атаки” в “мозковий штурм”.

10. Процес глобалізації передбачає:

- а) поєднання одиничного і загального;
- б) відображення головного і визначення у предметі;
- в) володіння відносно самостійною формою і рухливою змістовою конструкцією;
- г) корінну зміну існуючої системи регулювання міжнародних відносин.

11. Предмет глобалістики як науки — це глобальний світ:

- а) і політичне явище, яке залежне від внутрішніх причин;
- б) і форма загального взаємозв'язку;
- в) як динамічна цілісність, що розвивається;
- г) і взаємодія сторін явищ.

12. Предмет глобалістики як науки містить:

- а) причинно-наслідкові зв'язки;
- б) нашарування об'єктивних випадковостей;
- в) реально існуючий об'єктивний світ;
- г) систему міжцивілізаційних відносин.

Теми рефератів

1. Основні підходи до визначення глобалізації.
2. Сильні та слабкі сторони традиційного наукового підходу до освоєння світу.
3. Компаративний аналіз суті змін об'єктивної та суб'єктивної глобалізації.
4. Ступінь реальних можливостей майбутнього, щоб відбутись як продовження сучасного.
5. Сучасні трансформації основних сфер діяльності та існування людства.

Питання для обговорення

1. Поняття “глобалізм”, “глобалізація”, “глобалістика”.
2. Сутність об'єктивної та суб'єктивної глобалізації.
3. Предмет глобалістики як науки.

Тема. Основні поняття і концепції розвитку людства

План лекції

1. Поняття “розвиток” та “історичний розвиток”.
2. Категорії “політичний простір” і “політичний час”.
3. Прогрес як концепція історичного розвитку.

Ключові поняття і терміни

- розвиток
- розвиток історичний
- прогрес
- політичний простір
- політичний час
- політичний час лінійний
- політичний час циклічний

Питання для самоконтролю

1. Що таке енциклопедичне визначення поняття “розвиток”?
2. Наявність яких трьох властивостей виокремлює процеси розвитку серед інших змін?
3. Що таке “новий якісний стан об’єкта”?
4. Що становить суттєву характеристику процесу розвитку?
5. Дайте визначення головних особливостей процесу розвитку.
6. Зміст поняття “історичний розвиток”.
7. Охарактеризуйте обидва підходи до оцінки і аналізу історичного розвитку.
8. Чим характеризується територіальний поділ земної кулі?
9. Чим визначається поняття “політичний простір”?
10. Що прийнято у філософії називати “об’єктивним часом”?
11. Основні визначення стародавніх філософів.
12. Які є типи політичного часу?

13. Дайте визначення поняття “прогрес”.
14. Критерії оцінки прогресу.
15. У чому основна ідея прогресу?
16. Якими параметрами задавався час у традиційному суспільстві?
17. Чому наприкінці ХХ ст. поняття “прогрес” стало втрачати своє універсальне значення?
18. У чому різниця між доцільністю прогресу та ідеєю меж зростання?
19. Дайте визначення двох інтелектуальних напрямів шляхів розвитку.
20. На чому заснована альтернативна оптимістична концепція?

Тести

1. До визначень основних понять “розвиток” зараховують:

- а) матеріальні і нематеріальні запаси;
- б) інформаційно-комп’ютерні технології та наукоємність;
- в) незворотні, спрямовані на закономірні зміни;
- г) використання оборотних засобів і джерела їх утворення.

2. До виникнення нового якісного стану об’єкта приводять:

- а) грошові кошти, авансовані на виконання виробничого замовлення;
- б) оборотні фонди та фонди обігу;
- в) зміна складу, форми та змісту;
- г) неоднорідність реального світу.

3. Сутьову характеристику процесів розвитку становить час:

- а) який іде в “інший світ”;
- б) характеризується певною динамічністю;

- в) розвиток здійснюється в реальному часі і тільки він виявляє спрямованість розвитку;
- г) для певних осіб майбутнє вбачається в дітях, для інших — в їхніх родичах.

4. Особливості процесу розвитку визначають основні закони матеріалістичної діалектики:

- а) закон заперечення заперечення;
- б) закон переходу кількості в якість;
- в) закон Джоуля-Ленца;
- г) закон єдності та боротьби протилежностей.

5. Історичний розвиток — це процес зміни об'єктивного світу в цілому:

- а) у структурі комунікацій;
- б) у безпосередньому прямому спостереженні;
- в) обстановкою, в якій функціонує певна група факторів;
- г) дійсності окремих суспільств у часі і просторі.

6. Існує два підходи до оцінки та аналізу суспільного розвитку:

- а) марксистсько-ленінська філософія й історичний реалізм;
- б) кантіанство і дарвінізм;
- в) кейнсіанство та неоконсерватизм;
- г) позиція історичного матеріалізму та цивілізаційний підхід.

7. Політичний простір визначається не встановленими державними межами:

- а) коефіцієнтом використання матеріального ресурсу;
- б) реальністю розвитку світосистеми;
- в) системним визначенням політичного системи;

г) впливом на людські спільноти тих або інших цивілізацій.

8. Час фізичний або емпіричний у філософії визначається:

а) часом “пік”;

б) часом “ч”;

в) об’єктивним часом;

г) часом історичної злуки.

9. Політичний час характеризує не часові відрізки:

а) зміни парламентів і урядів;

б) зміни суспільно-економічної формації;

в) зміну цивілізаційних парадигм;

г) часову ритміку цивілізацій.

10. Час “кайрос” означає:

а) потребу держави у світових коштах;

б) процедуру політичного моделювання і неформального опису передісторії;

в) виявлення учасників політичного процесу та виокремлення не політичних сил;

г) динамічний характер життя, насиченість часу напруженнями.

11. Розрізняють типи політичного часу:

а) прямий та обернений;

б) об’єктивний та суб’єктивний;

в) лінійний та циклічний;

г) кореляційний та множинний.

12. Концепція необоротного лінійного часу і прогрес оцінюються як:

а) змінна регресивна модель;

- б) зміни значень однієї змінної та іншої залежної;
- в) всією сукупністю і частково вибірками;
- г) позитивна різниця між минулим, сучасним і майбутнім.

Теми рефератів

1. Цінності модерну і прогрес людства.
2. Майбутнє як умови реалізації інтересів молоді.
3. Власність як фактор майбутнього.
4. Політичний простір як фактор розвитку людства.
5. Вплив процесу глобалізації на різність у концептуальних позиціях у поглядах на розвиток людства.

Питання для обговорення

1. Якісні характеристики політичного часу.
2. Прогрес як концепція історичного розвитку.
3. Зміст оптимістичної концепції розвитку людства.

Змістовий модуль V. Постіндустріальне суспільство:

досвід соціальних прогнозів

Тема. Постіндустріальне суспільство та світосистемні трансформації

План лекції

1. Становлення постіндустріальної соціально-господарської системи.
2. Світоглядні глобальні трансформації.
3. Трансформація полярності системи.
4. Світовий інтеграційний процес.
5. Еволюція держави.

Ключові поняття і терміни

- світосистема
- інформаційне (постіндустріальне, постекономічне) суспільство
- глобальні трансформації, світоглядні
- модерн
- полярність світосистеми
- інтеграція економічна
- світовий інтеграційний процес
- інтернаціоналізація
- транснаціоналізація
- універсалізація
- еволюція ролі держави
- еволюція типу держави

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення сучасного етапу розвитку провідних країн.
2. Які риси притаманні новому соціально-суспільному ладу?
3. Яким чином були змінені засоби, що забезпечували можливість експлуатації людини людиною?
4. Представники якого соціального прошарку в постіндустріальному суспільстві забирають на свою користь все більшу частину додаткової вартості?
5. Який клас формує своєрідний сектор економіки?
6. Що таке меритократія?
7. Що спричинило виникнення філософії постмодернізму?
8. Поясніть значення твердження: “корінна трансформація поглядів на розвиток суспільства: від модерну до постмодернізму”.

9. Коли зародився модерн?
10. Які цінності модерну були проголошені як базові?
11. Яка базова орієнтація філософії сучасного постмодернізму?
12. Яка основна функція модернізму?
13. Які наслідки для людства може мати руйнування цінностей модернізму?
14. Дайте характеристику поняття “полярність”.
15. Наведіть складові сучасного стану світу.
16. Яким світ є сьогодні: багатополярним чи однополярним?
17. На яку роль сьогодні претендують США?
18. Що треба розуміти під поняттям “нова реальність” та “нестабільність”?
19. Основна суперечність сучасного процесу глобалізації.
20. У чому сутність інтеграційного процесу?

Тести

1. Провідні вчені Заходу характеризують сучасний стан капіталістичної системи як:

- а) стабільний;
- б) перехідний;
- в) багатоваріантний;
- г) кризовий.

2. В індустріальному суспільстві основним засобом, що забезпечує можливість експлуатувати людину людиною, є:

- а) володіння владою;
- б) володіння спадком або спадковим титулом;
- в) власність на засоби виробництва;

г) умова приналежності до панівного класу.

3. В інформаційному суспільстві основним засобом експлуатації людини людиною є:

- а) володіння Інтернетом;
- б) володіння світовою радіо- і телемережею;
- в) можливість надавати освітні послуги;
- г) володіння інформацією, інтелектуальною власністю.

4. У постіндустріальному суспільстві соціальний статус людини визначається:

- а) ступенем її олігархізації;
- б) найвищою керівною посадою в державі;
- в) володінням спадковою владою;
- г) її освітницьким рівнем і можливістю перетворювати його у знання.

5. Чим зумовлені класові відмінності у постіндустріальному суспільстві, що робить їх ще жорсткішими:

- а) відмінності у фінансовому забезпеченні;
- б) відмінності у доступі до ЗМІ;
- в) відмінності у ступені освіти;
- г) відмінності в зайнятості провідної позиції у владних структурах.

6. Хто бере участь у перерозподілі доходів в інформаційному суспільстві?

- а) робітничий клас, який бере участь у створенні матеріальних благ;
- б) президент країни, який є гарантом виконання конституції;
- в) прем'єр-міністр, який певною мірою керує діяльністю уряду;

г) клас інтелектуалів (knowledge class), який продукує нові ідеї і володіє знаннями.

7. Які базові цінності модерну як світогляду?

- а) козакофільство;
- б) русофобія;
- в) олігархоманія;
- г) загальнолюдські цінності.

8. Які базові цінності постмодернізму?

- а) пріоритет загальнолюдських цінностей;
- б) рівна гідність людей, рівні права на свободу;
- в) світ як космос, світобудова володіє святістю;
- г) не обтяжувати себе великими цілями (“туземцям” залишатися “туземцями”).

9. Яка з політичних систем найбільш адекватна постіндустріальному суспільству?

- а) плутократія;
- б) герантократія;
- в) аристократія;
- г) меритократія.

10. На якій базі відбувається регіональна міжнародна інтеграція?

- а) поляризації міжнародних систем;
- б) доступністю до сировини та капіталу;
- в) удосконалення процесу виробництва;
- г) інтернаціоналізації господарського життя.

11. Що визначає тип держави?

- а) тоталітарна влада;
- б) патерналізм;
- в) політичний порядок;
- г) робочий орган олігархів.

12. Що є джерелом влади в ідеократичній державі?

- а) влада грошей;
- б) влада натовпу;
- в) влада літніх людей, яким за 60 років;
- г) набір ідеалів, що визначаються як загальноприйняті.

Теми рефератів

1. Трансформаційна роль держави при включенні країни в інтеграційні об'єднання.
2. Основні типи держави та їх характеристика.
3. Порівняльний аналіз західної і слов'янської держав.
4. Відмінності держав східного і західного типів: компаративний аналіз.
5. Аналіз потенціалу основних претендентів на роль полюса світосистеми.

Питання для обговорення

1. Модерн: історичний аспект.
2. Різниця у методологічних позиціях модерну і постмодерну у поглядах на світ.
3. Статус інтелігенції.
4. Раціональне і чуттєве. Кому належить майбутнє?

Змістовий модуль VI. Міжнародні відносини у XX і XXI ст.

Тема. Плюралістична однополярність

План лекції

1. Криза та реформи у країнах Центральної та Східної Європи.
2. Трансформація відносин СРСР — США і підписання договору СНО-2.
3. Становлення СНД і питання забезпечення безпеки на його просторі.
4. Заключення Маастрихтського договору і створення Європейського Союзу.
5. Американська концепція “розширення демократії”.
6. Підготовка до розширення НАТО.

Література [2; 22; 33; 36–39; 47–49; 53; 57; 58]

Ключові поняття і терміни

- розпад “соціалістичного табору”
- “перехідні країни”
- лібералізація ціноутворення і зовнішньої торгівлі
- приватизація державної власності
- “особлива економічна політика” Яноша Кадара
- “ядерний спадок” СРСР
- “кодекс поведінки” Росії
- “квазисоюз” між Росією і США
- ідея “демократичної солідарності” Росії і США
- СНО-2, START-2
- розширення НАТО на Схід
- Договір про колективну безпеку в Ташкенті
- “режим мобілізаційної готовності”
- засвоєння “східноєвропейського ресурсу”

- Договір про Європейський Союз. Маастрихтський договір
- “Петерсбергська декларація”

Питання для самоконтролю

1. Яка з країн Східної Європи може вважатись взірцем здійснення реформ?
2. В якій країні Східної Європи реформи здійснювались найбільш швидкими темпами?
3. Назвіть країни, які були включені в першу і другу групу за ступенем готовності їх вступу до Європейського Союзу.
4. Коли президент Росії Б. Н. Єльцин здійснив свій перший візит до США, яка його головна мета?
5. Що означає “новий союз партнерів”?
6. Схарактеризуйте “Декларацію про нові відносини РФ і США”.
7. Як слід розглядати у Вашингтонській хартії 1992 р. Положення про “неподільність” безпеки Північної Америки і Європи?
8. У чому значення першої частини хартії?
9. Як слід визначати російсько-американські відносини у 90-х роках ХХ ст.?
10. Місце поправки “Джексона-Веника” 1974 р. у нових відносинах між РФ і США?
11. Схарактеризуйте договір (СНО-2, START-2).
12. Коли створено СНД і які держави до нього ввійшли?
13. Де була розташована столиця СНД і чому?
14. Схарактеризуйте Ташкентський договір від 15 травня 1992 р.
15. Дайте визначення поняття “режим мобілізаційної готовності”.

16. Яким був результат роботи Європейської Комісії щодо модернізації інтеграційних механізмів Європейського співтовариства?
17. Схарактеризуйте значення Маастрихтського договору про Європейський Союз.
18. Коли ратифіковано Маастрихтський договір?
19. Що означає орієнтація дії адміністрації Б. Клінтона у напрямі “демократичного транзиту”?
20. Дайте визначення суттєвих характеристик концепції “розширення демократії”.

Тести

1. Розпад ОВД та Радянського Союзу спонукав країни НАТО :

- а) розпустити свою воєнну організацію і трансформувати альянс у переважно політичну структуру;
- б) не розпускати свою воєнну організацію і не трансформувати альянс у переважно політичну структуру;
- в) скоротити свої наступальні функції та розширити захисні;
- г) розширити свої наступальні функції та скоротити захисні.

2. Із 1995 р. до співробітництва з НАТО стала повертатись

Франція:

- а) вона повернулась до військової структури НАТО і стала членом комітету його військового планування;
- б) вона не повернулась до військової структури НАТО і не стала членом комітету його військового планування;
- в) вона звернулась до керівництва НАТО про залучення до лав альянсу країн Східної Європи, які раніше входили до ОВД;

г) вона не звернулася до керівництва НАТО про залучення до лав альянсу країн Східної Європи, які раніше входили до ОВД;

3. Демарш Росії з приводу розширення НАТО на Схід був пов'язаний із:

а) не прийняттям рішення про розширення НАТО;

б) прийняттям рішення про розширення НАТО;

в) сповільнив рішення про розширення НАТО;

г) не дозволив прийняти рішення про розширення НАТО.

4. Росія сподівалася, що участь східноєвропейських країн у програмі “Партнерство заради миру” буде заміною їх участі у повноправному членстві в НАТО :

а) виявилось, що це і справді так;

б) виявилось, що це не так;

в) виявилось, що це тільки частково так;

г) замість них до програми ПЗМ приєдналася сама Росія.

5. 10 грудня 1996 р. сесія ради НАТО в Брюсселі:

а) санкціонувала заходи щодо підготовки розширення альянсу;

б) затвердила графік організаційних заходів щодо розширення альянсу;

в) згорнула заходи щодо підготовки розширення альянсу;

г) спонукала заходи щодо залучення Росії до складу НАТО.

6. “Полутарополярність” після розпаду СРСР встановилась на період:

а) перших п'яти-шести років;

б) перших двох-трьох років;

в) першого року;

г) першого десятиріччя.

7. “Гуманітарну інтервенцію” слід розглядати як:

а) двостороннє невтручання у конфлікт третіх країн з гуманітарних міркувань;

б) коаліційне втручання у конфлікт третіх країн з гуманітарних міркувань;

в) невтручання у конфлікт третіх країн з гуманітарних міркувань;

г) багатостороннє збройне втручання у конфлікт третіх країн з гуманітарних міркувань.

8. Після падіння комуністичних режимів у країнах Східної Європи розпочались процеси трансформації, їх стали називати:

а) посткомуністичні країни;

б) постсоціалістичні країни;

в) прокапіталістичні країни;

г) перехідні країни.

9. За ступенем готовності вступу до Європейського Союзу східноєвропейські країни поділялись на:

а) загони;

б) частини;

в) ешелони;

г) групи.

10. В американській і російській елітах відбувалися дебати щодо:

а) неможливості політичного зближення;

б) можливості прийняття статус-кво між країнами;

в) можливості підписання угоди про взаємобезпеку;

г) про допустимі межі російсько-американського зближення.

11. Дайте пояснення терміна “квaziсоюз”:

- а) тоталітарний союз;
- б) консенсусний союз;
- в) арбітражний союз;
- г) “незавершений” союз.

12. Чи вступила в силу домовленість про надання сторонами США і Росії режиму найбільшого сприяння:

- а) не вступила;
- б) вступила на необмежений строк;
- в) режим був наданий строком на 1 рік;
- г) домовленість була відхилена.

Теми рефератів

1. Утворення і діяльність СНД.
2. Розвал “соціалістичного табору” і розпуск ОВД і РЕВ.
3. Підписання і реалізація Договорів СНО-1 і СНО-2.
4. Проблеми розширення ЄС у 90-ті роки.
5. Трансформація НАТО.

Питання для обговорення

1. Проблема ядерного спадку СРСР.
2. Становлення СНД і проблема забезпечення безпеки на його просторі.
3. Проблеми НАТО і Європейська безпека.

Тема. Плюралістична однополярність (1997 р. — початок XXI ст.)

План лекції

1. Глобалізація і переростання міжнародних відносин у систему світополітичних.
2. Перший етап розширення НАТО.
3. Нормалізація російсько-українських відносин.
4. Конфлікт у сербському краї Косово і друга інтервенція НАТО на Балканах.
5. Створення нових угруповань на просторі СНД.
6. Модифікація договору про звичайне озброєння в Європі.
7. Вересневі події 2001 р. у США і виникнення транснаціональної загрози тероризму.
8. Питання про “трансформацію” НАТО і підготовка другого етапу його розширення.

Ключові поняття і терміни

- глобалізація
- випереджаюче становлення нового типу світосприйняття
- транснаціоналізація
- переростання традиційних міжнародних відносин у світову політику
- система відносин нового типу
- інституціональна трансформація
- “прирощення ресурсу стійкого розвитку”
- фінансовий дефолт
- рада “Росія-НАТО”
- стратегічна концепція НАТО
- “Кримське питання”

- Дейтонські угоди щодо Боснії
- “косівська проблема”
- “гуманітарні інтервенції”
- новий стан міжнародної системи
- антиглобалісти і альтерглобалісти
- “червоні бригади”
- “альтернативна глобалізація”
- поширення зони стратегічної відповідальності альянсу на Схід
- “фінансові піраміди”
- “вакуум влади”
- “Визвольна армія Косово”
- “Резолюція № 1199 Ради Безпеки ООН” про прийняття “додаткових заходів” для забезпечення миру
- “угода в Рамбуйє”
- “місія В. С. Черномирдіна”
- “петля Примакова”
- “імперські субсидії”
- Договір ДОВСЄ
- “близнюки” корпуси ВТО

Питання для самоконтролю

1. Коли ісламський радикалізм набув найбільш загрозливих форм?
2. Хто проживав в Афганістані, контролював уряд талібів і звідти керував терористичною організацією “Аль Каїда”?
3. Хто був незадоволений політикою США стосовно Росії, називаючи її “м’якою”?

4. Які країни виступили в ролі головних союзників США проти талібів?
5. Які рішення були прийняті на конференції афганських сторін у Бонні у грудні 2001 р.?
6. Дайте характеристику типологічно новому типу загрози — транснаціональному тероризму.
7. Дайте характеристику трьох течій в дискусії про “трансформацію” НАТО.
8. Який принцип у дії сил НАТО визнано пріоритетним?
9. Що означають “особливі відносини” Росії з НАТО?
10. Що таке “плюралістична однополярність”?
11. У чому полягає “стратегія залучення”, яку використовує дипломатія США?
12. У чому полягає тактика “нав’язаного консенсусу”, яку використовує дипломатія?
13. Схарактеризуйте тенденції, що спричинили виникнення нового стану міжнародної системи.
14. Що таке “глобалізація”?
15. У чому негативні аспекти транснаціоналізації для національної безпеки?
16. Що сприяло переростанню традиційних міжнародних відносин у світову політику?
17. Що таке нова фаза розвитку міжнародних відносин?
18. Чи є сучасний світ “однополярним”?
19. Що таке новий інструмент міжнародного регулювання у вигляді “гуманітарних інтервенцій”?

20. В якій галузі виявилися об'єктивні закономірності розвитку планетарної соціальної системи?

Тести

1. У другій половині 90-х років із уламків біполярності почав формуватись новий порядок під пріоритетним впливом:

- а) НАТО;
- б) Росії;
- в) США;
- г) Європейського Союзу.

2. Із початком створення нового міжнародного порядку формула запобігання “фронтальним суперечностям” стала:

- а) європейською дипломатією;
- б) російською дипломатією;
- в) китайською дипломатією;
- г) дипломатією США.

3. Міжнародний порядок у 90-ті роки, по суті, виявився однополярним, але за формою він виглядав як:

- а) лідерство однієї держави;
- б) лідерство групи держав (“вісімки”);
- в) лідерство країн НАТО;
- г) лідерство країн Європейського Союзу.

4. Негативні тенденції транснаціоналізації для національної безпеки повною мірою проявилися:

- а) під час боснійської кризи;
- б) під час здійснення США операції в Іраку: “Шок і трепет”;
- в) під час трагедії в США 11 вересня 2001 р.;

г) під час вибухів ряду будинків у Москві у 2000 р.

5. Приймавши рішення про поширення зони своєї відповідальності на схід, країни НАТО були стурбовані:

- а) можливістю погіршення відносин з Росією;
- б) можливістю покращення відносин з Росією;
- в) можливістю втратити Росію як союзника;
- г) можливістю втратити позитив у відносинах між країнами ЄС.

6. Заперечуючи розширення НАТО на Схід Москва:

- а) не мала можливості чинити опір цьому процесу;
- б) мала можливість чинити опір цьому процесу;
- в) шукала для себе союзників серед країн — членів НАТО;
- г) шукала для себе союзників серед країн СНД.

7. У Росії проти курсу президента Б.Єльцина зростала опозиція, на Захід:

- а) уникав завдавати ударів по престижу президента;
- б) не уникав можливості завдавати ударів по престижу президента;
- в) закликав завдавати ударів по престижу президента Держдумі Росії;
- г) наполягав на проведенні дострокових виборів президента.

8. Крим увійшов до складу Української РСР за розпорядженням:

- а) у 1945 р. — за розпорядженням Сталіна;
- б) у 1971 р. — за розпорядженням Брежнєва;
- в) у 1954 р. — за розпорядженням Хрущова;
- г) у 1918 р. — за розпорядженням Леніна.

9. Підписання Дейтонських угод показало:

- а) силу міжнародних позицій Сербії;

- б) підтримку Косовських албанців з боку НАТО;
- в) приєднання Боснії до Албанії;
- г) слабкість міжнародних позицій Сербії.

10. Після поразки в Косово Президент СРЮ С. Милошевич висунув свою кандидатуру у президенти:

- а) Словенії;
- б) Боснії та Герцеговини;
- в) Албанії;
- г) Сербії.

11. Після знищення у 1991 р. бандформувань у Чечні російське керівництво відчуло потребу:

- а) у концентрації бойової техніки;
- б) у підтримці опозиції у налагодженні внутрішньої ситуації в республіці;
- в) у скороченні збройних сил в зоні конфлікту;
- г) у оснащенні контингенту збройних сил стратегічними бомбардувальниками.

12. У листопаді 1999 р. в Стамбулі відбувся саміт країн — учасниць ДОВС Є, де Росія підтвердила свої зобов'язання:

- а) розташувати свої бази на території Грузії і збільшити кількість бойової техніки;
- б) вивести бази з Грузії і скоротити чисельність бойової техніки;
- в) створити нові військові бази на території Абхазії;
- г) створити нові військові бази на території Аджарії.

Теми рефератів

1. Співробітництво малих і середніх країн у Південно-Східній Європі в 90-ті роки.
2. Панамериканські інтеграційні тенденції.
3. Поглиблення російсько-китайського співробітництва і створення Шанхайської організації співробітництва (ШОС).
4. Конфлікт у Східному Тиморі.
5. Загострення курдського питання в Іраку та Туреччині.

Питання для обговорення

1. “Чеченське питання” в російсько-грузинських відносинах.
2. Спроба створення основ палестинської державності та її провал.
3. Фактор ісламського екстремізму в ситуації на Близькому Сході.

Список літератури

Основна

1. *Антипина О., Иноземцев В.* Диалектика стоимости в постиндустриальном обществе // МЭМО. — 1998. — № 5–7.
2. *Арах М.* Европейский Союз: видение политического объединения. — М., 1998.
3. *Бек У.* Что такое глобализация? Ошибки глобализма — ответы на глобализацию. — М., 2001.
4. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество. — М., 1993.
5. *Василенко И. Н.* Политическая глобалистика: Учеб. пособие для вузов. — М.: Алгоритм, 2000. — 360 с.
6. *Васильчук Ю. А.* Постиндустриальная экономика и развитие человека // МЭМО. — 1997. — № 9–10.
7. *Виноградов В. Н.* Дэвид Ллойд-Джордж. — М., 1970.
8. *Всесвітня історія ХХ ст.* — К., 1995.
9. *Гейден К.* История германского фашизма. — М., 1999.
10. *Гершов З.* Вудро Вильсон. — М., 1983.
11. *Глобалізація і безпека розвитку: Моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін.; Кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус.* — К.: НАН; МОН; КНЕУ, 2001. — 733 с.
12. *Глобальні трансформації й стратегія розвитку: Кол. моногр.* К.: ПАН, 2000. — 588 с.
13. *Дейвіс Н.* Європа: Історія. — К., 2000.
14. *Долгов В. И.* Глобализация экономики: новое слово. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. — 286 с.

15. *Драбкин Я. С.* Становление Веймарской республики. — М., 1978.
16. *Документы* и материалы кануна второй мировой войны. 1937–1939: В 2 т. — М., 1981.
17. *Документы* внешней политики. 1939. — М., 1992. — Т. 22; Кн. 1, 2.
18. *Дюррозель Ж.-Б.* Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. — К., 1995.
19. *Илюхина Р. М.* Лига Наций. 1919–1934. — М., 1982.
20. *Иноземцев В. Л.* Расколота цивилизация. — М., 1999.
21. *Иноземцев В. Л.* Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы: Учеб. пособие для студ. вузов. — М., 2000.
22. *Кальвакоресси.* Мировая политика после 1945 года. — М., 2000.
23. *Кертман Л. Е.* Джозеф Чемберлен и сыновья. — М., 1990.
24. *Клейменова Н. Е., Сидоров А. Ю.* Версальсько-Вашингтонская система международных отношений: проблемы становления и развития. 1918–1939. — М., 1995. — Вып. 1.
25. *Консерватизм:* современные интерпретации. — М., 1990.
26. *Либерализм* Запада XVII–XX вв. / В. В. Согрин, А. И. Патрушев, К. С. Токарева, Т. М. Фадеева. — М., 1995.
27. *Накануне 1931–1939 гг.* Как мир был ввергнут в войну: Краткая история в документах, воспоминаниях и комментариях. — М., 1991.
28. *На пути* к постиндустриальной цивилизации. — М., 1994.
29. *Новая* постиндустриальная волна на Западе: Антология. — М.,

1999.

30. *Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 ч. / Под ред. А. М. Родригеса, М. В. Пономарева.* — М., 2001.

31. *Основные ценности социальной демократии.* — М., 1996.

32. *Панарин А.* Искушение глобализмом. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. — 416 с.

33. *Панарин А. С.* Стратегическая нестабильность в XXI веке. — М., 2003.

34. *Постиндустриальное развитие капиталистических стран.* — М., 1993.

35. *Практика глобализации: игры и правила новой эпохи / Под ред. М. Г. Деягина.* — М.: ИНФА-М, 2000. — 344 с.

36. *Системная история международных отношений: В 4 т. События и документы. 1918–2000 / Отв. ред. А. Д. Богатуров.* — М., 2000.

37. *Системная история международных отношений: В 4 т. События и документы. 1945–2003 / Под ред. А. Д. Богатурова.* — М., 2003.

38. *Советская внешняя политика. 1917–1945. Поиск новых подходов.* — М., 1992.

39. *Современные международные отношения: Учебник / Под ред. А. В. Торкунова.* — М., 2000.

40. *Сорос Дж.* Криза глобального капіталізму. Відкрите суспільство під загрозою. — К.: Основи, 1999. — 259 с.

41. *Сумерки* глобализации: Настольная книга антиглобалиста. — М.: ООО “Изд-во АСТ: ЗАО НПП “Ермак”, 2004. — 348 с.
42. *Уткин А. И.* Глобализация: процесс и осмысление. — М., 2002.
43. *Хижняк И. А.* Функции демократии в гражданском обществе постиндустриального пространства // *Персонал.* — 2002. — № 4. — С. 43–46.
44. *Хижняк И. А.* Социокультурный контекст публичного регулирования государственных органов США в эпоху постиндустриального общества // *Персонал.* — 2002. — № 5. — С. 79–81.
45. *Хижняк И. А.* Реальні і віртуальні виміри громадянського суспільства в контексті постіндустріального і посттоталітарного простору // *Дослідження світової політики: Зб. наук. праць / Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України; Ред. кол.: Є. Є. Камінський (гол. ред.) та ін.* — К., 2002. — С. 19–28.
46. *Хижняк И. А.* Теоретичні проблеми громадянського суспільства у країнах Заходу періоду постіндустріальних трансформацій // *Наук. праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (гол. ред.) та ін. Вип. 5, Актуальні питання політології.* — К.: МАУП, 2003. — С. 102–110.
47. *Хижняк И. А.* Міжнародний вимір сучасної глобалістики // *Дослідження світової політики: Зб. наук. праць / Відп. ред. Є. Є. Каменський.* — К.: Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2004. — Вип. 29. — С. 28–45.
48. *Хижняк И. А.* Деякі проблеми міжнародних відносин у контексті глобалістики. Діалог цивілізацій: роль і місце латентних структур в управлінні світом. — К.: МАУП, 2005. — С. 245–215.

49. *Шергін С. О.* Відповідальність лідерів і аутсайдерів. Гострі колізії сучасної міжнародної системи в умовах глобалізації // Політика і час. — 2006. — Лип.-серп. (№ 7–8). — С. 49–61.

50. *Язьков Е.* История стран Европы и Америки в новейшее время. 1918–1945. — М., 1998.

Додаткова

51. *Арах М.* Европейский Союз: видение политического объединения. — М., 1998.

52. *Вторая мировая война: Актуальные проблемы.* — М., 1995.

53. *Киссинджер Г.* Дипломатия. — М., 1997.

54. *Лиотар Ж. Ф.* Состояние постмодерна. — СПб., 1998. — 238 с.

55. *Лукашевич В. М.* Глобалистика: Учеб. пособие. — Львов, 2004.

56. *Мир в первой половине XX века: 1918–1945.* — М., 1994.

57. *Мировая политика и международные отношения: Учеб. пособие / Под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова.* — СПб., 2005.

58. *Мировая политика: теория, методология, прикладной анализ / Отв. ред. А. А. Кокошин, А. Д. Богатуров.* — М., 2005.

59. *Оболонский В. П., Поспелов В. А.* Глобализация мировой экономики: проблемы и риски российского предпринимательства. — М.: Наука, 2001. — 216 с.

60. *Прицкер Д. К.* Жорж Клемансо. — М., 1983.

61. *Ушаков В. Б.* Внешняя политика Германии в период Веймарской республики. — М., 1958.

62. *Фест И.* Адольф Гитлер: Биография: В 3 т. — Пермь, 1993.

63. *Шелленберг В.* Лабиринт. Мемуары гитлеровского разведчика. — М., 1991.

64. *Шевелев М. А.* Глобалистика: Учеб. пособие. — Днепрпетровск: ДНУ, 2001. — 286 с.
65. *Ширер У.* Взлет и падение “Третьего рейха”: В 2 т. — М., 1992.
66. *Шнеер А.* Воспоминания. — Смоленск, 1997.
67. *Яковец Ю. В.* Истоки и перспективы формирования постиндустриальной парадигмы обществоведения. — М., 1996.
68. *Яковец Ю.* Глобализация и взаимодействие цивилизаций. —М.: Экономика, 2001. — 346 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст самостійної роботи з дисципліни	
“Історія країн Європи”.....	3
Список літератури.....	60